

VIRÁGJUDITGALÉRIA
www.viragjuditgaleria.hu

TIHANYI

TIHANYI LAJOS (1885–1938)

Tájkép Margit híddal |
Landscape with Margaret Bridge, 1914 (1913?)

*(T-kép Margithíd-al [sic!],
Margithíd [sic!] Bridge Budapest)*

Kiadta a VIRÁG JUDIT GALÉRIA és AUKCIÓSHÁZ 2023

Foto: Mester Tibor
Katalógusterv: Kovács Ildi – Molnár Dénes
Nyomdai előkészítés: KOMOgroup
Nyomás és kötés: Reactor

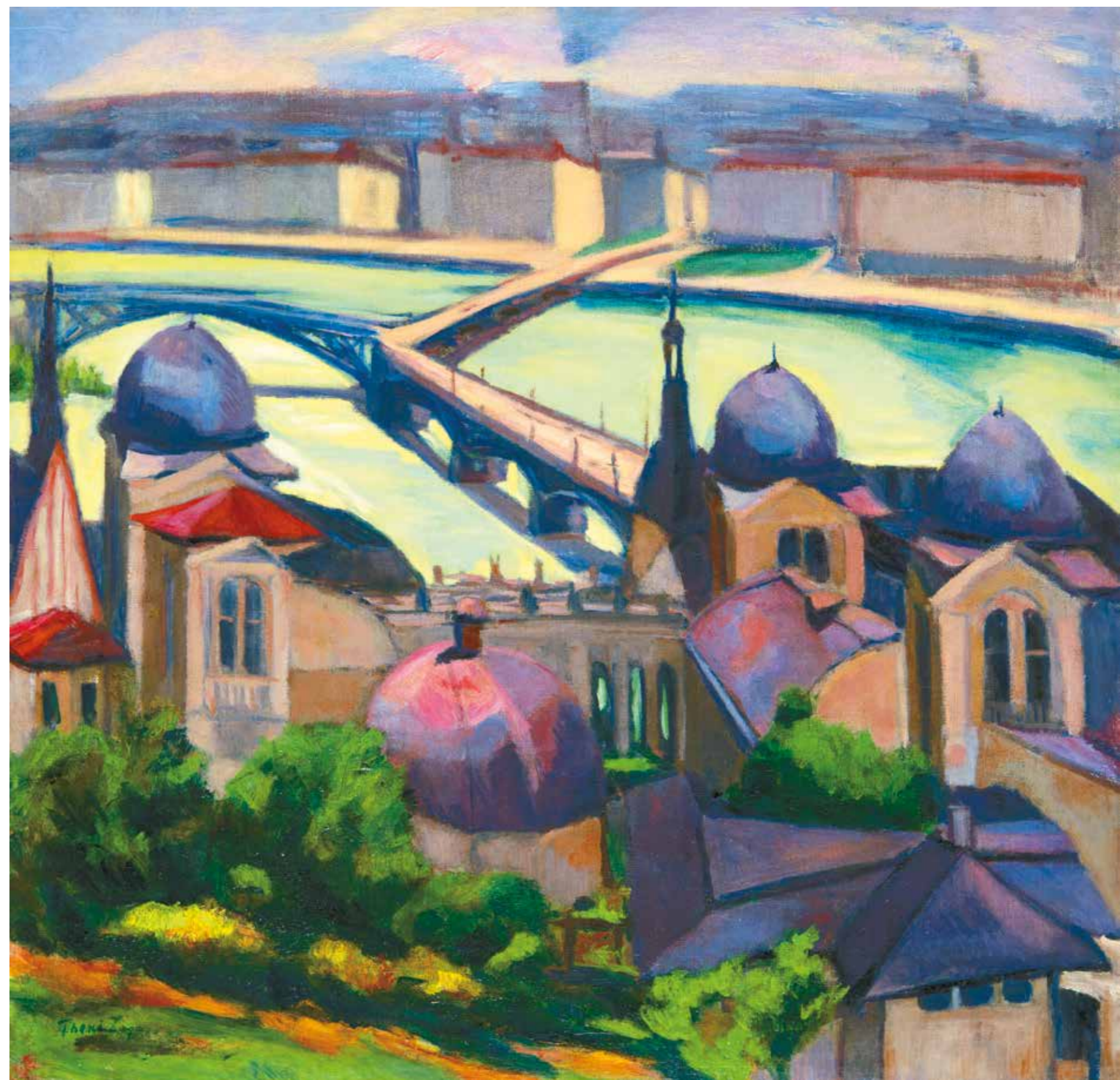
TIHANYI LAJOS (1885–1938)

Tájkép Margit híddal |
Landscape with Margaret Bridge, 1914 (1913?)
(T-kép Margithíd-al [sic!], Margithíd [sic!] Bridge Budapest)

Olaj, vászon | Oil on canvas, 78 x 80 cm
Jelezve balra lent | Signed bottom left: Tihanyi Lajos

PROVENIENCIA | PROVENANCE:
| egykor Dr. Polgár L. (Budapest) tulajdonában

Kezdő ár | Starting price: 80 000 000 Ft / 208 333 EUR
Becsérték: 160 000 000 – 240 000 000 Ft
Estimate: 416 667 – 625 000 EUR

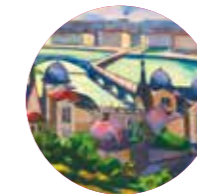

TIHANYI, A „PICTOR URBANICUS”

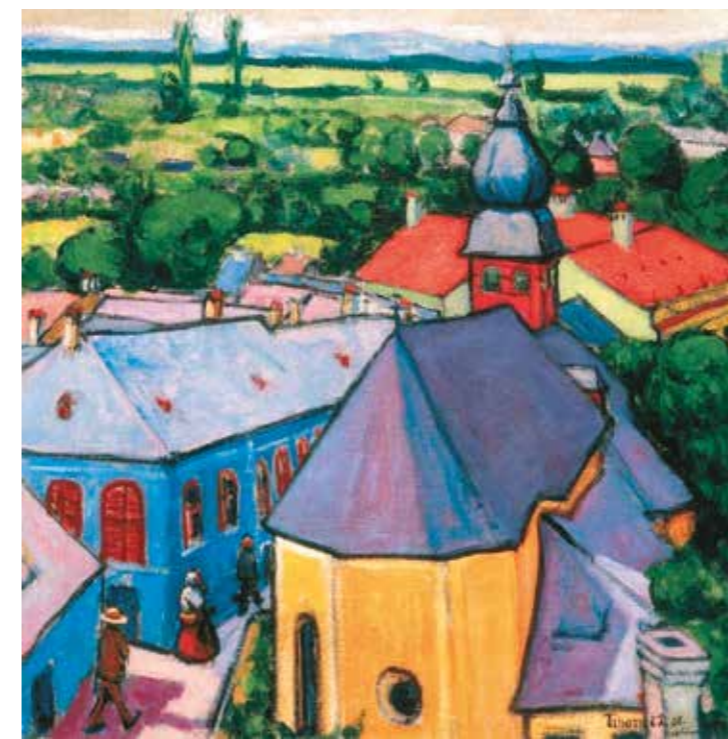

Tihanyi Lajos ízig-vérig (fő)városi festő volt! Még akkor is, ha többnyire vidéki tájakat festett, ugyanis végigtekintve életművén, jelentőségben és sokszor minőségben is magasan kiemelkednek azon tájképei, amelyeket nem a civilizációtól mentes természeti táj, hanem az urbánus környezet ihletett, még ha az kisvárosi is volt, például Nagybányán, pályája kezdetén. Toronyból festett, rálátásos nagybányai vedutáival egy időben, azaz egészen pontosan, ugyanabban az esztendőben,

1908-ban már abszolút főművekkel rukkolt elő, de ezen alkotásait nem a vidéki városi környezet, hanem egy lüktető dinamikájú metropolisz, Párizs inspirálta. A Pont Saint-Michelről festett *par excellence* fauve városképei néhány éve egyéni aukciós rekordokkal licitáltak egymásra a két vezető aukciósház árverésein, és megkerülhetetlen csúcsművekként szerepeltek az utóbbi évtizedek legfontosabb hazai, illetve a magyar művészetet külföldön bemutató kiállításokon is.

2. Tihanyi Lajos 1927-ben
Miklós Jutka felvétele

3. Tihanyi Lajos: Tájkép toronyból, 1908

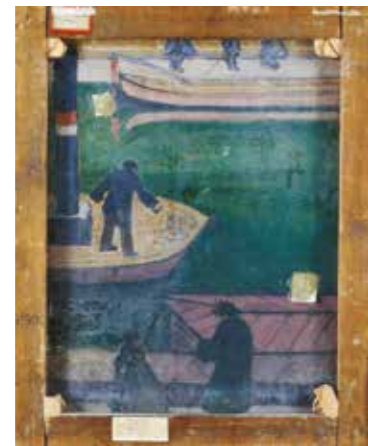

4. Tihanyi Lajos: Tájkép hidas, 1909

5. Tihanyi Lajos: Klauzál tér, 1909

6. Tihanyi Lajos: Csónakázók (A Klauzál tér c. festmény hátoldala), 1909

7. Tihanyi Lajos: Külváros, 1912 körül

8. Tihanyi Lajos: Híd, 1922

Budapesti téma furcsa mód mégis aránylag ritka a Tihanyi oeuvre-ben, holott tősgyökeres pesti figura volt. A belvárosban nőtt fel, édesapja a Rákóczi út és a Szentkirályi utca sarkán egykoron népszerű Balaton kávéház tulajdonosaként sokáig támogathatta hallássérült fia művészi szárnypróbálgatásait. A fiatal művész 1909 telén a kávéháztól csupán néhány kőhajításnyira örököltette meg a behavazott Klauzál teret, a kép hátoldala pedig egy korábbi Szajna-parti jelenetét rejti, melyet minden bizonnyal szintén a Pont Saint-Michel közelében festhetett egy esztendővel korábban.

Néhány lappangó budapesti művéről is tudomásunk van, amelyekről azonban sajnos még archív fényképfelvétel sem készült. Egyik első tájképén a Tabán girbe-gurba utcáit örököltette

9. Tihanyi Lajos: Metro, 1926

meg, de festett a Gellérthegyén és több később a Margit-szigeten készült alkotásáról is tudomásunk van, ám ezek nagyrészt elvesztek.¹ A Hotel Orient erkélyéről festett városképe talán Ziffer Sándor éppen akkor, ugyanott, a Keleti Pályaudvar és a Baross teret megörökítő ismert műveire hasonlíthatott.² A Nyolcak periódusában a belvárosból angyalföldi peremrületbe költözött, és a Dráva utcában bérelt műteremlakást. E korszakában rendszeres támadás érte őt a konzervatív sajtó részéről, de főleg expresszív portréi és kifejezetten torzító aktjai, aktos kompozíciói verték ki a biztosítékot, tájképei kevésbé borzolták a kedélyeket. A Dráva utcai stúdió ablakából festett egyik szokatlan kivágatú modern tájképe előtt azonban teljes értetlenséggel állt az elvakult kritika.³ Az egyébként álló formátumú *Külvárosi tájkép* című festményt az *Üstökös* című élc-lap horizontális elrendezésben karikírozta azt sugallván, hogy az tulajdonképpen egy térkép (Budapest alulról nézve), de ha elforgatjuk, a festő önarcképét kapjuk.

Tihanyi a Nyolcak időszaka utáni, Berlinben töltött emigrációja alatt kevesebb városi látképet festett, ám azok a teljes életmű legjelentősebb alkotásai közé sorolhatók, ahogy a Franciaországba való visszaköltözését követően festett párizsi ún. *Metro* képei is, melyek közül több szintén elveszett, és ma is lappangókként tartjuk őket számon.

Feltűnő, hogy szinte minden korszakában Nagybányától Berlinen át Párizsig visszatérő tájelemként jelennek meg festményein a hidak. A most váratlanul, a teljes ismeretlenségből előkerült látképe címében ugyan szintén a hidat emeli ki, de a mű valódi témája mégsem a Margit híd, hanem az előtérben látható épületkomplexum.

¹ Az egyes tételeket ld. Tihanyi saját-kezü műjegyzékében (Tihanyi Lajos 1936-ban összeállított autográf oeuvre-jegyzéke, MNG Adattár, Ltsz.: 18803/73-7-16. A továbbiakban: Tihanyi oeuvre-jegyzék). Az egyik, korábban elveszettnek hitt Margit-szigeten festett képe (*Margitszigeti lövasút*) a Virág Judit Galéria 65. árverésén bukkant fel.

² Tihanyi oeuvre-jegyzékében így szerepel a ma még ismeretlen festmény: „133. Erkélyes kép Bpest (Hotel Orientből) 1907 (?) ?”

³ Tihanyi Lajos: *Külvárosi tájkép (Városkép, Kilátás a műterem ablakából, Budapesti részlet)*, 1913. olaj, vásznon, 80 x 65 cm, j.j.l.: Tihanyi Lajos, Magántulajdon

Budapesti képek Könyves Kálmánnál.

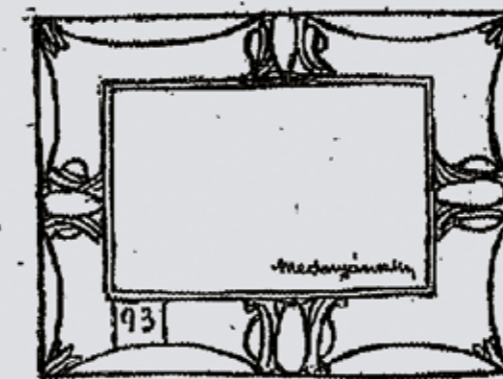
Könyva rajza.

Erkély és a Gellérthegy alatt

Judits: Látfűdő a Ferencvárosban

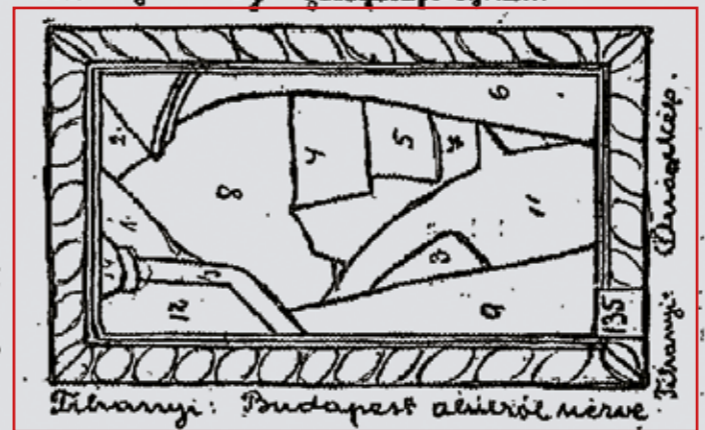
Mednyánszky: Jelenforgalom

Toldas: Tornyok tiszteletében

Váradi: Pesztrét!

Tihanyi: Budapest alulról nézve

Pállya: Pesti körélelmerés

Jó uton.

— A ménkü csapjon bele! Ha megvóna az a pénz, amit már elittam!
— Mit csinálna akkor?
— Hej! Akkor tünnek ám inni stenigazában!

Felelet.

— Mondd, szereted az uradat?
— Hát hogyné szeretném, a nyavalya törje ki!

Álom.

— Ez a lámpa biztosan egész nap brómot szedett.
— Brómot?
— Persze, különben nem akarna folyton elaludni.

10. Karikatúra Tihanyi Lajos *Külváros* című festményéről (Üstökös, 1913. dec. 21. 4.)

AZ EGYKORI WAGNER-VILLA ÖLELÉSÉBEN GÜL BABA TÜRBÉJE

Maga a kompozíció, a most előkerült festmény látványa nem volt teljesen ismeretlen a kutatók előtt, ugyanis Tihanyinak egy közel azonos tájrészletet megörökítő, elveszett, ma is lappangó festményéről készült archív fényképfelvétel a művész hagyatékával a Nemzeti Galéria archívumába került⁴, és Majoros Valéria Vanília is közölte kétkötetes monográfiájában.⁵ A fotót összevetve a most felbukkant képpel, egyértelműen kiderül, hogy bármennyire is hasonlóknak tűnik, nem ugyanarról a festményről van szó. De erről majd később essék szó!

A Székely Aladár által készített fekete-fehér fényképfelvétel kapcsán nem merült fel korábban az igény, hogy egészen pontosan beazonosítsuk a helyszínt, vajon honnan festhette Tihanyi a rálátásos városképet, de a szerencsésen felbukkant részletgazdagabb variáns kutatása során éppen ez a legizgalmasabb feltárással serkentő feladat.

A most előkerült verzió tette egyértelművé, hogy Tihanyi a Gül Baba türbéje felett elterülő, akkor még üresen álló grundra állította fel hordozható stafeláját, ugyanis az elveszett verzió a török kori emlékek csupán a kupolája látható, és az avatatlan szem számára tulajdonképpen nem is egyértelmű, hogy milyen épületről lehet szó. Festményünkön viszont a teljes oszmán siremlék egészében megmutatkozik. Így vált azonosíthatóvá a körülötte látható

épületegyüttes is, amiből sajnos mementó is alig maradt az utókorra. Aki ma ellátogat a helyszínre, már nem ugyanaz a látvány tárul elé, ugyanis az 1970-es években – teljesen indokolatlanul – elbontották a Wagner-villa épületegyüttesét, és a felette elterülő, Tihanyi idejében még üresen álló rét is sűrűn beépült, tehát pontosan oda ma már nem tudnánk leszúrni fényképezőállványunkat, ahol egykoron a festő állt.

Egy 1962-ben készült légi felvételen még jól látható az a szabadon álló terület, ahonnan a művész megfestette a két hasonló festményt, és az is nyilvánvalóan kiderül, hogy az épületet nem érte komoly sérülés a második világháború alatt, tehát a bombatalálatra hivatkozó döntés az egykori Wagner-villa elbontásáról, teljességgel megalapozatlan volt.⁶ A Kádár-korszak oktalan, brutális és lelkiismeretlen pusztítása ment végbe a város szívében, így Tihanyi festménye az archív fényképek mellett a legbecselesebb mementója ennek a kivételes épületegyüttesnek.

A város egykor leglátványosabb magánvilláját id. Wagner József saját családjá számára építette már idős korában, és nem is élhette meg annak teljes befejezését. Amikor Tihanyi felbaktatott a magaslatra, hogy kétszer is megfesse ezt a káprázatos kilátást, már a befejezett épület állt előtte, melyet Wagner úr fia, Ödön kivitelezett.

11. Légi felvétel a Rózsadombról
a még épségben álló Wagner-villával, 1963 →

⁴ MNG Adattár, Ltsz.: 18779/73-16.

⁵ Majoros Valéria Vanília: *Tihanyi Lajos. A művész és művészete*. Monument-Art, 2004. [a továbbiakban MVV 2004] 65. képtábla

⁶ A felvétel a fentről.hu honlapon található. Ezúton is köszönöm Kohonóczy Júliának, hogy erre a forrásra felhívta a figyelmemet. Köszönettel tartozom Wagner József ükunokájának, Bánhidny Andrásnak, hogy az egykori Wagner-villával kapcsolatos dokumentumokat megosztotta velem.

12. A Magyar Királyi Állami Térképészet légi felvétele a Rózsadombról, 1930-as évek

13. Erdélyi Mór: Rózsadombi látkép részlet

15. A Gül Baba türbéje és a Wagner-villa 1940-ben

16. A Wagner-villa 1914-ben

Különös egybeesés, hogy éppen a festmény felbukkanásával egy időben kiállítás nyílt Gül Baba türbéjében a Wagner-villa történetéről. Számos archív fényképfelvétel igazolja, hogy a grandiózus épületkomplexum milyen harmonikusan ölelte körbe az oszmán török hódítás korabeli szakrális építményt. A Rózsadomb posztumusz keresztatyja, – ha esetében élhetek ezzel a nyakatekert blaszfémikus kifejezéssel – Gül Baba sír- emléke minden bizonnyal rendkívüli jelentőséggel bírt az építész-mágnás, Wagner úr számára, és igyekezett is a történelmi kegyhelyhez méltó, impozáns épületegyüttest létrehozni.

Tihanyit a dombtetőről elé táruló látvány építészeti is izgalmas eklektikus komplexitása szintén vonzhatta. A XVI. századi török épületet körbezáró orientalizáló, de határozott neoreneszánsz jegyeket is ötvöző villa öszvér stílusa mellett felbukkan a Budai Irgalmasrendi Kórház rizalitjának neogótikus tornya és csúcsíves timpanonja is, míg a Duna közepén a szokatlan ívelésű, kivételes szerkezetű Margit híd Párizs Haussmann-i grandiózitását és nagyvonalú eleganciáját idézi. Korok, stílusok keverednek, de a maga nemében mindegyik egy-egy építészeti bravúr.

Tihanyit festőként persze elsősorban nem az építészeti megoldások érdekelték, hanem az, hogy ezek az építészeti elemek, különböző háromszögek, kúpok, ívek, négyszög-, vagy éppen sokszögalaprajzú hasábok stb. miként viselkednek egy képi kompozícióban. Érdekes azt is megfigyelni, hogy a festő mintha egy fényképezőgép lencséjét fókuszálta volna a villára, az előteret mennyivel részletesebben kidolgozta, míg a pesti oldal épületei elhomályosodott kúbusokká absztrahálódnak. Tárgyalt festményünkön hangsúlyosabban jelenik meg a már említett építészeti elemek előtt egy harmadik torony sötét

sziluettje, ám ez nem a villakomplexum része, és az azonosításban is komoly fejtörést okozott, ugyanis sem a villáról egykoron készült archív fényképfelvételeken nem látható hasonló építészeti elem, sem pedig a jelenlegi terepszemlék során nem sikerült azonosítani hasonló tornyos épületrészt a környéken. Szerencsénkre egy korabeli fényképfelvételeken, a villa szobrokkal díszített teraszáról készült látképen jól látható ez a konkrét építészeti részlet, méghozzá egy ma is álló Duna-parti bérház tetején, ám a csúcukban áttört toronyok – feltehetően a második világháborús sérülések okán – eltűntek azóta az épület tetejéről.

14. A Wagner-villa a Tabán felől a századfordulón

17. A Wagner-villa a Mecset utca felől 1914-ben

18. A Wagner-villa részlete a Vasárnapi Újságban, 1914

20. A Wagner-villa udvara Gül Baba türbéjével

19. A Wagner-villa szobrokkal díszített panorámaterasza

21. A Wagner-villa udvara Gül Baba türbéjével

WAGNER JÁNOS VILLÁJA

Amikor Tihanyi Lajos a Rózsadombról a Margit híd irányába letekintett, még láthatta a város fölé magasodó Wagner palotát. A festményen feltűnő épület ma már szinte feledésbe merült, pedig a kortársak jól ismerték: ez volt a századforduló városának egyik legnagyobb és legizgalmasabb magánpalotája.

Wagner János (1813. 10. 06. Székesfehérvár – 1904. 04. 12. Budapest) a monarchia idejének sikeres építész, kivitelezője volt. A Bécsben és Berlinben tanult Wagner az épületek mellett a kapcsolatait is jó érzékeléssel építette. Ybl Miklóst a legközelebbi barátjának mondhatta, amikor pedig 1846-ban elvette Redlich Klárát, tanúként Szepessy Ferenc pesti polgármester és helyettese, Rottenbiller Lipót álltak mellette.

Wagner vállalata részt vett a Vigadó és a Polytechnikum (ELTE BTK E épület) kivitelezésében, a Szabadság téri egykori Tözsdepalota (később MTV székház), az Astoriánál álló Unger-ház és több belvárosi bérház építésében. Gödöllőn a királyi kastély átalakításában is fontos szerepet kapott, a kiváló munka pedig elnyerte Ferenc József tetszését. Az uralkodó a Wagner-család legendáriuma szerint döntés elé állította az építész: busás pénzzutalmat kér a szolgálataiért, vagy nemesi címet? A 13 gyermekét etető Wagner a népes családra hivatkozva inkább az anyagi javakat választotta. Wagner János egy teljes építész dinasztiát alapított: fiai közül János, Ferenc, Ödön és Gyula is építészek lettek, az egyetlen „renitens”, György is sokra vitte, ő Budapest tisztifőorvosaként vált ismert emberré.

Wagner Jánost városszerző nagy tisztelet övezte. A Pesti Hírlap 1904-ben, a halálakor így emlékezett meg róla:

„A régi Pest egyik markáns, tipikus alakja tűnt el benne, az egyeneslelkűség és megalkuvást nem ismerő becsületesség mintaképe. Úgyszólván a semmiből küzdötte fel magát s hihetetlen munkásságával nagy vagyont szerzett. Több ízben beutazta a külföldet, folytonos érintkezésben volt az európai hírű

építészekkel, szerette, becsülte mindenki, aki őt közelebbről ismerte... Egész élete szakadatlan munkában folyt le. Még a múlt ősön is folyton építkezett s reggeli 5 órakor már ott állt az újonnan emelt falak peremén, harsány hangon dirigálva a kőműveseket.”

Hiába láthatjuk Wagner keze nyomát a mai napig a városon, igazi főműve a saját otthona lett. Családjának építette a palotát, minden tudásával és szeretetével. Wagner János már 1857-ben vásárolt telket a dombtetőn, de csak évekkel később kért engedélyt két különálló, folyosóval összekötött villa építésére. A területen akkor már évszázadok óta állt egy kultikus épület: Gül Baba türbéje.

Gül Baba bektási dervis, azaz egy harcos muszlim szerzetes volt, aki a hódító hadakkal együtt érkezett Budára, és a legenda szerint 1541. szeptember 2-án, vagyis azon a napon halt meg, amikor a törökök a Mátyás-templomban tartottak istentiszteletet a város elfoglalásának örömeire. Gül Baba (magyarul Rózsák Atyja, róla kapta nevét a Rózsadomb) valós életét homály fedi, alakját leginkább legendákból ismerjük, ám jelentőségét jól mutatja, hogy temetésén I. Szulejmán uralkodó is részt vett. 1548-ra épült fel a dervis sírja fölött a türbe, vagyis török sírkápolna, amely aztán muzulmán zarándokhely lett.

Wagner János szemében minden bizonnyal növelte a terület értékét a török kori siremlék. A 19. század végén ismét divatba jött a kelet egzotikuma, számos épület készült mór stílusban, hatalmas érdeklődés övezett mindent, ami orientális. Wagner együtt dolgozott a török diplomáciai testülettel, amely a türbe tatarozását is az építkezéssel egy időben kezdte meg. A budai tanács végül azzal a feltétellel adta meg az engedélyt az építkezésre, hogy Wagner biztosítja a bejárást a türbébe érkező zarándokoknak, vallási embereknek. A villa ajtaja így nyitva állt a látogatók előtt, csak estére zárták be.

22. Wagner János és családja, Bánhidya András családi fotóarchívuma

23. Wagner János családi körben, Bánhidya András családi fotóarchívuma

24. A Wagner-villa dunai főhomlokzata, képeslap a századelőről

25. Bosnyák katonák Gül Baba sírjánál, Bánhidy András családi fotóarchívuma

27. A Wagner-villa a Duna felől, Bánhidy András családi fotóarchívuma

28. A Mecset utca a századelőn

26. Kilátás a Wagner-villa panorámateraszáról az áttört toronysisakos Duna-parti bérházra, mely Tihanyi festményén is megjelenik

Ezen a kapun lépett be teljes inkognitóban Erzsébet királyné is, a látogatásról a Pesti Hírlap 1897. október 15-i száma is megemlékezik a „Királynénk a szemlőhegyen” című cikkben. „A lépcső tetején, a ház előtt a villa tulajdonosa, az öreg Wagner János műépítész, ki véletlenül épp akkor érkezett haza, várta ő felségét. A királyné szívélyesen fogadta az ősz mester üdvözlését s a mecsetbe vezettette magát. Hol van eltemetve Gül Baba? – kérdezte a felséges asszony. Wagner és kertésze megmutatták a rózsák atyának nyugvóhelyét, s a királyné sokáig elmerengve nézte a szent életű ember sírját és a sír környékét. Körüljárta ő felsége a Wagner-villát is, élénken érdeklődött az építkezés részletei, a kupolás tornyocskák iránt, amelyek igazán keleties stílt adnak az egész villának.”

Maga az építkezés sokáig tartott és igen lassan haladt, olyannyira, hogy arról cikkek is születtek: „Nincs ember, kinek a Margit-híd tájékán szemébe ne ötlének a Rózsa-hegy leginnensebb dombján egy keleti szilre iparkodó épület, mely 10 év óta farsztja az emberi türelmet. 10 hosszú esztendő óta piszroganak rajta unatkozó tót napszamosok” – írta a Magyarország 1896-ban, amelyből Buza Péter idézett könyvében. „Annak a szelíd budai dombocskának, melyben Mohamed Szakállának hús árnyéka settenkedik Gül Baba nyugvó porai felett, a tulajdonjoga Wagner építészre szállott, ki már a pallérzajtól elvonulva régen penzionálta magát. De nem akarván agg napjait téltelenséggel tölteni, elhatározta, hogy a birtokán levő Gül Baba hamvait egy illendő épülettel fogja díszesíteni. Be is mutatta a terveket a közmunkák tanácsának, s miután megkapta az építési engedélyt, nekilátott régi ábrándja megvalósításának. Eleinte lázasan folyt a munka, de a sietséget egy őspítészeti babona hirtelen megkötötte. Az öregnek eszébe jutott, hogy valamikor, valahol, valaki azt beszélte, hogy a nyugalomba vonult architektus csak addig él, míg a

tervbe vett utolsó épülete el nem készül” – tette hozzá a lap. A babona, mely szerint Wagner szándékosan késleltette a negyedik kupola építését, masszívan tartotta magát. Olyannyira, hogy azt gyászjelentésében a Pesti Hírlap is felelegeti: „Erről a mesés palotáról az a legenda szárnyal, hogy egy jósnőjövendölése szerint Wagner csak addig él, amíg azt be nem fejezi s azt suttogták, hogy emiatt építget rajta folyton az öreg úr. Az igazság pedig az, hogy építő szenvedélye kergette őt szüntelenül a munkára, mely nélkül nem tudott ellenni egy percig sem. Minden évben új meg új »toldalék« keletkezett a kolosszális főépület körül, mely méltó otthona lehetne akár egy királyi sarjnak is. Még három nap előtt is egész délelőtt lázasan dolgozott a fölvezető árkados lépcsőzeten, mert — úgymond — nincs már sok ideje.”

A palota végül tényleg Wagner úr halála után készült el, fia, Ödön vezérletével, aki Katica nevű lányával költözött ide. Míg az építész életében a villa vidám családi pillanatok helyszíne volt, halála után, a gazdasági válság kapujában nem igazán tudtak vele mit kezdeni, így az örökösök egyeztettek a török diplomáciai testülettel annak eladásáról. A háború azonban közbeszólt, így csak 1918-ban tudták értékesíteni a tornyos bizánci csodát. A II. világháború alatt az épület több találatot is kapott, egyes vélekedések szerint a palota „ölelése” védte meg Gül Baba türbóját a pusztulástól. A romokat végül több robbantással 1969-ben bontották el, azonban a föld alatti termek, az egykori borospincék látogathatók, és ma a Gül Baba Kulturális Központ és Kiállítóter részei, ahol nemcsak az oszmán hódoltságára, hanem Wagner Jánosra is emlékezhetnek a látogatók.

A rózsakert ma is ugyanazon a teraszon díszel, amelyet a szorgos építész alakított ki, sőt látható itt egy vadgesztenyefa, amely túlélte a történelem viharait. Az agg fa körül olvasható most is a felirat: ezt a gesztenyefát Wagner János ültette.

KORDOS SZABOLCS

29. A Rózsadomb látképe a Wagner-villa épületével a századfordulón

30. Divald Károly: A Margit híd a szigeti szárnyhíddal a századfordulón

„DUPLÁZÁSOK” A TIHANYI ŐEUVRE-BEN

Az utóbbi évtizedek tudományos kutatásainak eredményeképpen és nem utolsósorban a műkereskedelem felhajtó erejének köszönhetően, egyre több korábban ismeretlen festmény és olyan adat bukkan elő, amelyek egyértelműen arra világítanak rá, hogy Tihanyi egy-egy általa érdekesnek, izgalmasnak tartott témát vagy kompozíciót, némi vagy akár jelentősebb változtatással újra és újra megfestett. Ma már egészen nyilvánvaló, hogy Tihanyi munkamódszerének egyik sajátossága az volt, hogy egészen konkrét kompozíciókat újraalkotott. Feltűnő, hogy kifejezetten a jobban sikerült művek esetében érhető tetten ez a metódus, amely utalhat kereskedelmi szempontokra is, azaz, hogy egy-egy sikeresebb, esetleg el is adott munkáját érdemes volt akár újra megfestenie, de Tihanyi esetében feltehetően kevésbé játszhatott szerepet a pénzügyi érdek.

Határozottan kijelenthető, hogy egyik műpár kapcsán sem kópiákról van szó! Minden szóban forgó képpár esetében a duplázó, azaz második verzió új alapról indult, és egyáltalán nem tekinthetők duplumoknak, végképp nem műtermi másolatoknak, ugyanis a tájképek esetében (nem mellesleg zömmel tájképekről van szó) minden esetben igazolható némi nézőpont-változtatás horizontálisan, de akár vertikálisan is, illetve a módosításokat nem egyszer a képkivágat szűkítésével vagy éppen tágításával is fokozta stb.

Ez a módszer tapasztalható a már említett Pont Saint-Michel képek esetében, a nemrégiben aukcionált Korda gyűjteményekből származó Szécsénykovácsi tájképeknél, valamint egy Toulon-ban festett sorozatánál is, sőt valamelyest hasonló esettel állunk szemben egy szintén a Korda család gyűjtemé-

nyéből származó kisebb tájkép esetében is, amelynek egy lappangó testvérképe is ismert fekete-fehér reprodukcióról.

A most kalapács alá kerülő festmény kapcsán is egyértelműen bizonyítható, hogy a festő nem a műtermébe zárkózva másolta át a kompozíciót, hanem újra kivándorolt a helyszínre, és egy kicsit odébb cövekelte le festőállványát. Esetünkben a Székely Aladár fotójáról ismert, lappangó festmény nézőpontjához képest Tihanyi néhány lépésnyire közelebb, azaz a dombon kicsit lejjebb, a villakomplexumhoz közelebb sétálva, illetve alig néhány méternyire balra állhatott neki újra a festésnek. Mindez leginkább a Wagner-villa két déli tornyának egymáshoz viszonyított állásából és más építészeti elemek relációjából következtethető. Ezzel párhuzamosan tágabbra engedte a vertikális képkivágatot, amivel paradox mód éppen azt a hatást érte el, mintha távolodott volna az épületektől, holott éppen az ellenkezője történt.

A most előkerült képhez viszonyítva a fotóról ismert, elveszett verzió vázlatosabb megoldásai miatt arra lehet következtetni, hogy tárgyalt festményünk készülhetett később. Tihanyi esetleg elégedetlen lehetett a szűkebb képkivágattal is, ezért engedhette tágabbra ennél a részletesebben kidolgozott verzió-nál a függőleges képkivágatot, közelítve a szabályos négyzetes formához.

Fontos hangsúlyozni azonban, hogy azonos értékű művekről van szó, tehát a még lappangó verzió előkerülése is minden bizonnyal szenzáció számba megy majd, ha lesz oly szerencsénk. Tulajdonképpen úgy is tekinthetünk e két Margit hidas tájképére, mintha ez lenne „Tihanyi budapesti Pont Saint-Michel képpárja”.

31. Tihanyi Lajos: Tájkép Szécsénykovácsi I., 1913
magántulajdon

32. Tihanyi Lajos: Szécsénykovácsi táj, 1913
Nicolas M. Salgo Collection, USA

33. Tihanyi Lajos: Erdős tájkép Szepesi (I.) (?), 1913
Korda Collection, London

35. Tihanyi Lajos: Tájkép Margit híddal, 1914 (1913?)

34. Tihanyi Lajos: Erdős tájkép Szepesi (II.), 1913
lappang

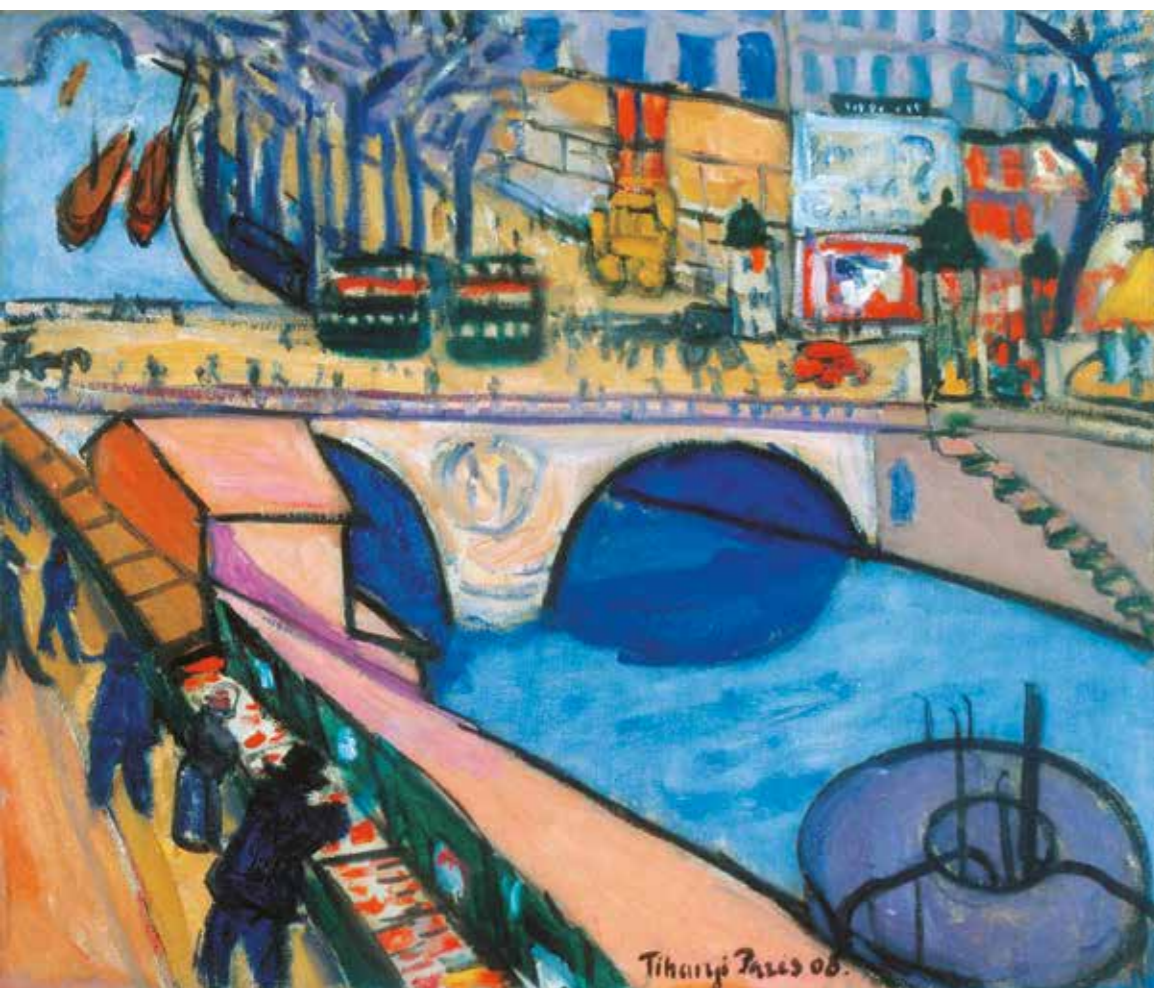

36. Tihanyi Lajos: Margit hid, 1914 (1913?), lappang

III. FEJEZET

III. FEJEZET

37. Tihanyi Lajos: Pont St. Michel, 1908
magántulajdon

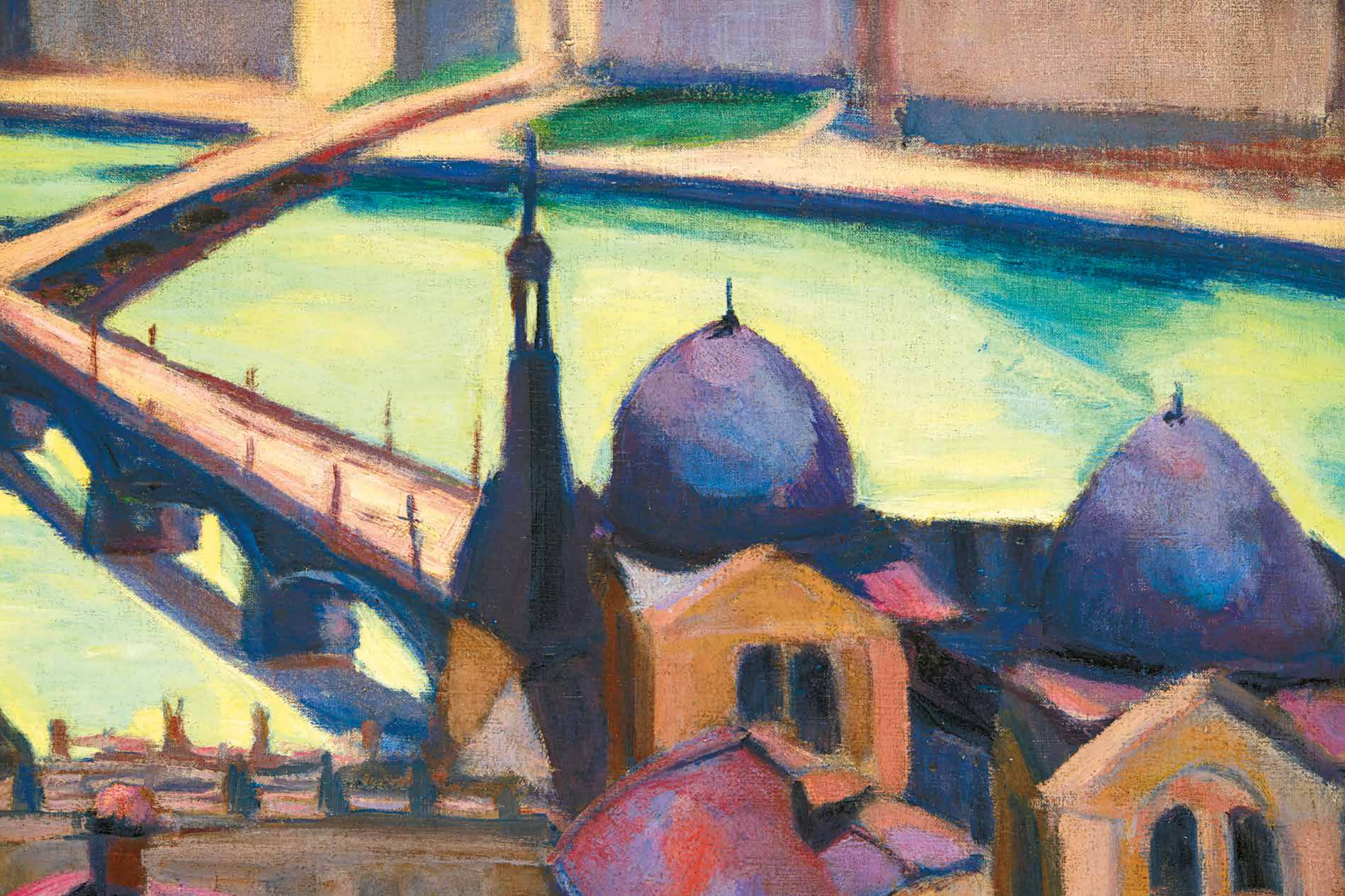

38. Tihanyi Lajos: Paris, Pont St. Michel, 1908
magántulajdon
Fotó: Kieselbach Galéria Archívuma

39. Tihanyi Lajos: Pont St. Michel, 1910
magántulajdon, New York

IV. FEJEZET

TIHANYI A FESTÉSRŐL, A SZÍNÉRŐL, VALÓRÖKRŐL ÉS A TÉRRŐL,

Tihanyi Lajos autodidakta festő volt, de idővel teoretikus hajlamai is felszínre törtek, és alkalomadtán saját törekvéseiről, elméleteiről és összességében a festészetéről formálódó gondolatait is bátran papírra vette. Álljon itt három különböző szövegéből kiragadott részlet, melyek más-más aspektusból mind kapcsolódnak valamiképpen tárgyalt festményünkhöz:

„A festés a színek értékelésén alapul és a színt tartalmazó anyagok feldolgozásával valósul meg.

Az anyag új érték[k]é változik, ha annak minden része jól felhasználódott.

Minden elhasznált anyagrésszel mely a felhasználáskor nem re-velálódik új érték[k]é, holt anyag, salak lesz.

A festő igyekszik a színt a legmélyebb intenzitásra fokozni, ez a munka az anyag teljes és jól felhasználásával fejeződik be.

A jó anyag mindig értékes; felelős önmagáért. Minden szín külön-külön is felelős önmagában és csak egy igaz értéket fejezhet ki, ez a helyes – »juste« – szín, melynek nem lehet más helyettese.

Ha a szín önmagában és önmagáért kifejező, mint egy (a) hang szólal meg.

Magában nem, csak összhatásban, vonalak és színek (veleurök) egymásra halmozásával megvalósult festmény lehet jó vagy szellemes ábrázolás, egy vagy több tárgynak vagy alaknak objectív, vagy optikai hatásokon felidézett képe.⁷

„Nem vagyok (se voltam) expressionista mert nem úgy festem meg a dolgokat ahogy azoknak külső képe előtttem megjelen, hanem festés közben feloldódik bennem a kép tárgya és a vásznon, előbb felbontom azt a halmazt amit a konstrukció, a színek egymásrahatása, a vonalak mozgási iránya idéz elő, ezt egységbe foglalom össze. Ezt folytatom mindaddig amíg tehetségem szerint, képes vagyok fejleszteni, a fenti dolgok összetartozását. Ha ebben a munkámban ki-merültem, egy vonást se teszek tovább a képen.⁸

7 Tihanyi Lajos: *A festésről* [autográf kézirat], 1928. O.S.Z. K. Kézirattár, Bölöni-Tihanyi Fond, Ltsz.: 198/12.

8 Tihanyi Lajos válaszevele Németh Antalnak az által küldött kérdőívre, Berlin, 1924. július 18. Közli: Majoros Valéria Vanília: *Tihanyi Lajos írásai és dokumentumok*. Monument- Art, 2002. [a továbbiakban MVV 2002] 206.

9 Tihanyi Lajos nyilatkozata a Nyolcak harmadik kiállításának katalógusában, 1912. o.n.

IV. FEJEZET

...VALAMINT A FÉNYRŐL

„A festő teret akar a vásznon érzékeltetni, melyben tárgyak vannak. A tárgyak határát az a tér szabja meg, amelyhez alkalmazkodnak. Ezen alkalmazkodás következtében az objektumnak nincs szorosan megszabva a határa. [...] De minthogy a kép tárgya szorosan egy a környezetével, ezért kell együttesen felfognunk mindkét szubsztanciát és az lesz az abstactio, ha szétbontjuk őket.⁹

Az első idézet egy korábban már torzóban közreadott írásának első hiányzó oldaláról származik,¹⁰ tehát most első alkalommal kerül publikálásra. Ugyanebben a szövegében olvasható egy érdekes, ugyanakkor meglehetősen ködös nyilatkozata is, amelyet szintén érdemes idézni festményünk kapcsán: „A festés másik nem teljes kifejezője a fény, mely anyag-talan (substantív) mint a gázok, amelyek feldolgozása csak laboratóriumi munkát tételvezhet fel.¹¹

Mindez természetesen valamelyest érthető annak fényében,

hogy Tihanyi – Nyolcakos pályatársaihoz, főleg Berény Róberthez hasonlóan – a színnel való kifejezés kizárólagos princípiumát hirdette. Hiszen magát a fényt is csakis színnel lehet a vásznon varázsolni. A most előkerült festmény egyik legváratlanabb meglepetése éppen az volt, hogy megtisztítását követően olyan elképesztő intenzitású, fénytel telt kolo-rit bújta elő az elsárgult, sötétben tonizált lakkréteg alól, amely szerencsésen eliminálta a mű korábbi borongós hangolását, és sziporkázóan üde hangulatra váltott az egész képmező. A délutáni napsütésben fürdő kupolák valörgazdagságát egészen közelről vizsgálva valóságos csemege a szemnek, a fényárban úszó Duna már-már neonos élénksége pedig egyenesen kápráztató. Aligha találunk Tihanyi (táj)festészetében ennél üdőbb és élénkebben világló festményt, mely mintha ablakot nyitna a néző számára a verőfényes Budapestre. Valószínűleg az utolsó vidám békeévben rögzíthette vásznára ezt a derűs látványt a festő, mit sem sejtve, hogy rövidesen minden árnyékba borul.

10 A Petőfi Irodalmi Múzeum gyűjteményében őrzött „Mi a festészet?” címen közölt (MVV 2002, 270-271.) Tihanyi szöveg kéziratának első oldala hiányzik, de mivel a fentebb idézett *A festésről* című teljes kézirat többi részével – apróbb változtatásoktól, javításoktól eltekintve – lényegében azonos, így a két kézirat tulajdonképpen egyesíthető és tökéletesen kiegészíthető a PIM példányra is.

11 Az idézetet az O.S.Z.K. példányából vettem. A PIM verziójában így szerepel: „A festés egy másik nem lehetséges kifejezője a fény, mely anyag-talan (substantív) mint a gázok és amelyek feldolgozása csak laboratóriumi munkát tételvezhet fel.“

200 T-kép. Margithíd-al Pp (2) K. Polgár Ppant.

MÉDIACUNAMI GÜL BABA TÜRBÉJE KÖRÜL, AVAGY A DATÁLÁS ÉS A PROVENIENCIA KÉRDÉSEI

Mivel évszámmal nem látta el, Tihanyi maga is utólagosan csak bizonytalanul datálhatta festményét. Autográf oeuvre jegyzékében, melyet az 1930-as évek derekán állított össze, húsz év távlatából már egyáltalán nem tudott évszámot rendelni a festmény címe (*T-kép Margithíd-al* [sic!]) mellé, de a mű párdarabjáról készült fényképfelvétel hátoldalára az 1914-es évszámot írta, ám mellette 1913 is szerepel kérdőjelesen.

Mivel a festmény(ek) korabeli kiállításon való szerepeltetéséről nem tudunk – legalábbis egyik kiállítási tétellel sem sikerült eddig hitelt érdemlően azonosítani –, és egyéb datálást segítő adat sem áll rendelkezésünkre, nehéz eldönteni, hogy vajon pontosan mikor készülhetett a két festmény.

A harsogóan zöld lomboszat egyértelműen a nyarat idézi, de egyelőre csak találgatni lehet, hogy pontosan melyik év nyaráról lehet szó.

Annyit lehet tudni, hogy a Művészház 1913 októberében rendezett Zsűrimentes kiállításán összesen három tájképe képviselte a festőt, melyek közül kettő városkép volt.¹²

A *Külvárosi tájkép* címen kiállított festményéről már fentebb említést tettem, egészen biztosan a karikatúráról is ismert művel azonosítható. De lehetett-e vajon a másik városrészlet

valamelyik a két Margit hidas kép közül? Ha ez valaha is bebizonyosodna, akkor természetesen a mű datálása is eldőlhetne, legvalószínűbben 1913 nyara lenne a megoldás.

Ugyanakkor Tihanyi mégis inkább az 1914-es évszámra emlékezett erősebben. Vajon mi szólhat ezen datálás mellett? A korabeli sajtóban 1914-ben – pestiesen szólva – a csapból is a Gül Baba türbe ügye folyt. Folyamatosan cikkeztek az akkorra már lakatlanná vált Wagner-villa esetleges eladásáról, az általa körbefoglalt – a rossz nyelvek szerint eltakart – török kori építmény műemlékké nyilvánításáról, a nagy tiszteletben álló dervis csontjainak exhumálásáról és arról a meglepően széles támogatottságot élvező tervről, hogy a város szívében, a villa helyén, annak falait felhasználva, vagy attól nem nagy távolságban Európa legnagyobb méretű muszlim hitközpontját hozzák létre, gigantikus méretű mecsettel és az itt tanuló török diákok számára több száz hallgatót befogadó konviktussal. Ekkoriban több mint kétezer mohamedán vallásgyakorló élt a fővárosban, és a török állammal egyre szorosabbá fonódó gazdasági-, kulturális és politikai kapcsolatok miatt a kontinens leggrandiózusabb muszlim hitcentrumának terve egészen a második világháború végéig porondon maradt.

40. A Vasárnapi Újság címlapja Gül Baba türbéjével 1914-ben →

12 Bálint Aladár: A Művészház Zsűrimentes kiállítása, *Nyugat*, 1913. október 1. VI. évf. 19. sz. 518.

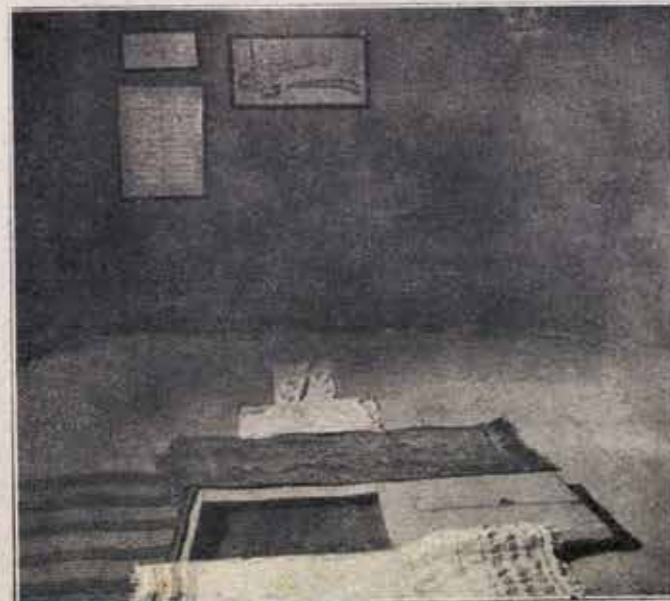

A török udvar.

ma is a magyar gyermeklelek, akik kuruckodtak s a németek ellen küzdöttek. Harcok, csaták, viadalok, várostromok és a háború szörnyűséges rémei között mindig szeliden, jóságosan, a szeretet zománcával bevonva jelent meg Gül Baba és a magyar irodalom, regényírók és drámaírók is romantikus emlékké tették.

Nevét mindenki ismeri, de arról, hogy ki volt az igazi Gül Baba, vajmi keveset tudnak az emberek, sokan pedig talán nem is sejtik, hogy a legendák és regék hőse itt, a mi fővárosunkban porladozik immár négy század óta. Talán Budapest lakóinak fele sem sejtí, hogy Gül-Baba a budai Margit-hídfőtől három percrenyire a Rózsadomb aljában aluszsa örök álmát. Gül Babát a törökök mindenkor csodatevő szentjüknék tisztelték, akinek sírjához zarándokolni minden igaz hívő mohamedán legalább egyszer az életben el nem mulasztja. Gül Baba sírjának nagyon sok

A mecset belseje, Gül Baba sírjának nyílása.

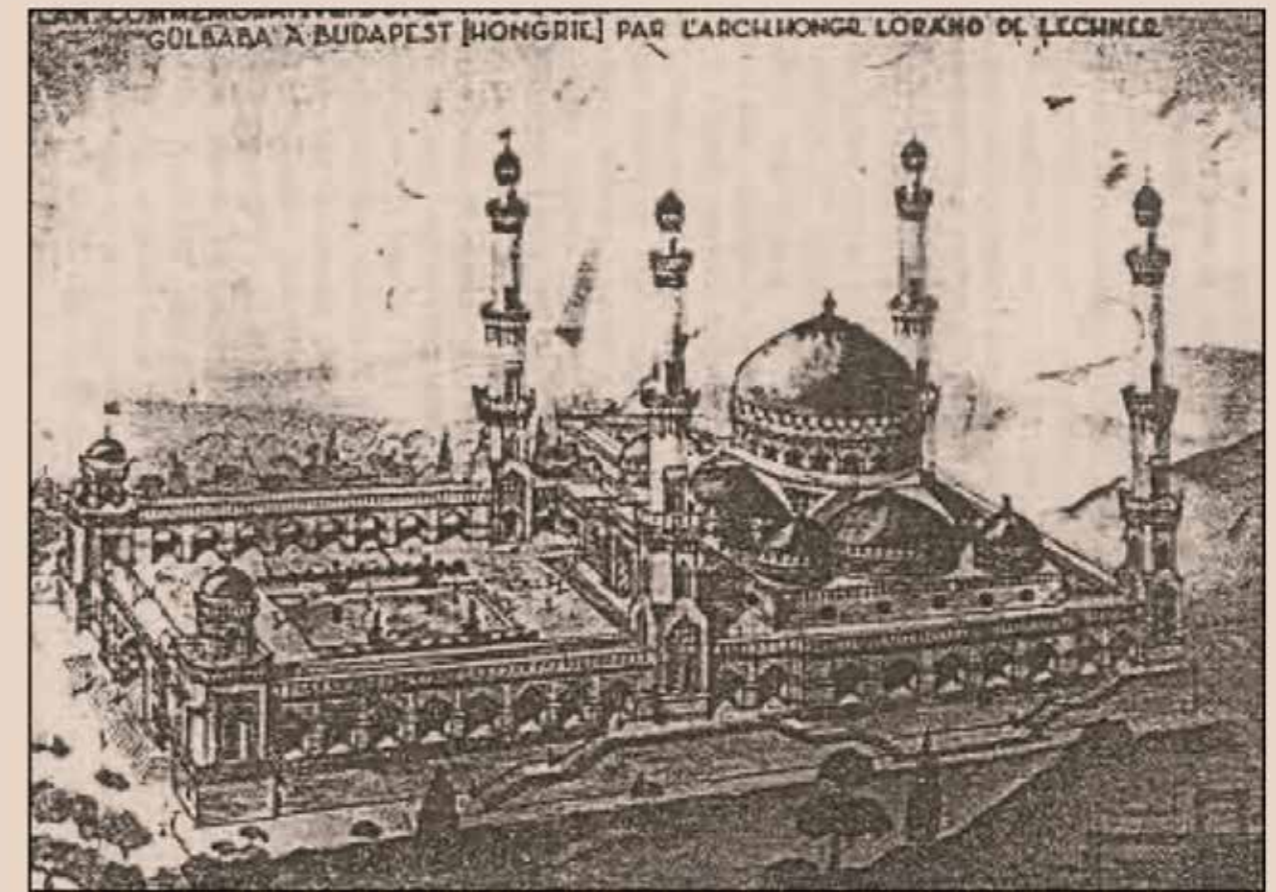
török, bosnyák és perzsa látogatót köszönhetünk. Minden hitű muzulmán, aki Magyarországon átutazik, éppen azért ejti útjába fővárosunkat, hogy e szent emberük sírjánál fohászkodhasson Allahhoz magáért és a hazájáért.

Gül Baba, mint neve is mutatja, a „rózsák atyja”, volt az, aki Magyarországon először rózsát ültetett a mai Rózsadombon, amelynek neve is innen ered. Gül Baba Törökországban született a XVI. század elején, Angurihoz közel Mersifun városában. Fiatalon Konstantinápolyba került, hol dervis lett, s mint ilyen korán kitűnt józan és bölcs eszével. A török seregekkel hazánkba került és Budavár elfoglalása után alkalmas helyet keresett a letelepedésre, mert a budai törökök fődervisé lett. Nagy kertész és természetkedvelő lévén, a mai Rózsadomb lankás oldalát választotta lakhelyül, hol kedvtelését követve, háza köré rövid időn belül egy tündérkertet varázsolt. Virágai között természetesen a legszebbek a rózsák voltak, melyeknek első példányai az ő kertjében nyíltak magyar földön. Időközben a török seregek egy része visszatért Törökországba, más része pedig elszéledt az ország különböző részeibe. Gül Baba annyira megkedvelte a Rózsadombot virágos kertjével – melynek csudájára jártak a

Kereszt-folyosó az udvart körülzáró épületben.

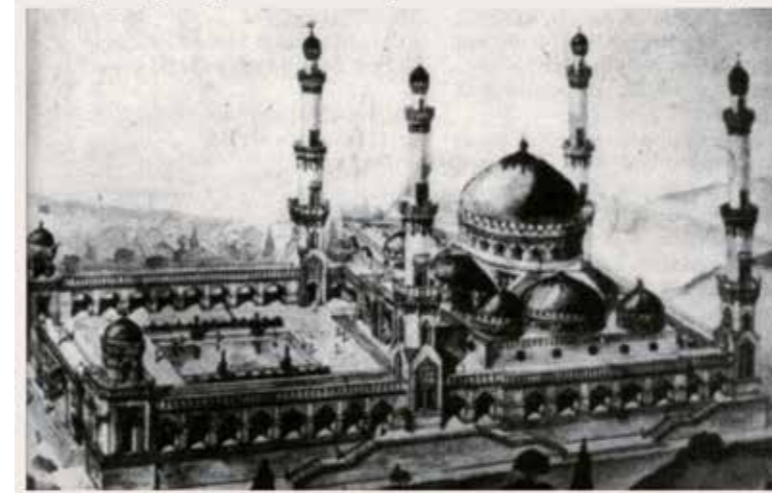
MELLÉKLETEK

1. Kismarty Lechner Loránd mecsetterve, 1935¹⁹

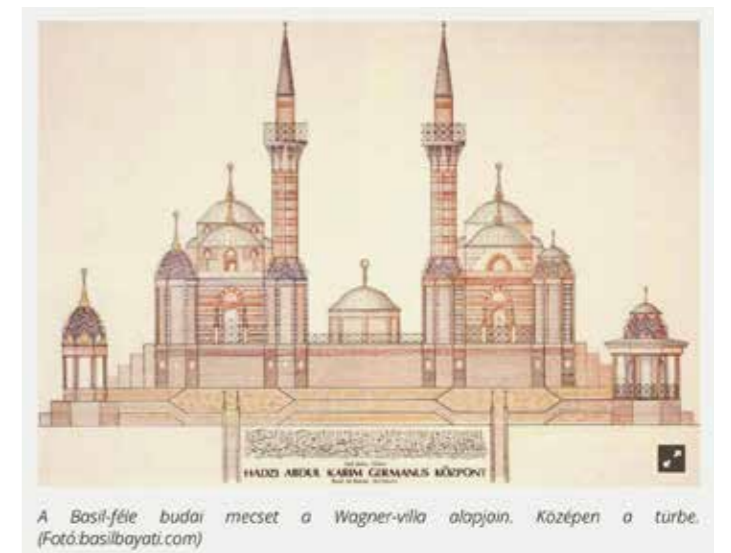
← 41. Az Érdekes Újság képes tudósítása a Wagner-villáról és Gül Baba sírjáról, 1913

42. Kismarty Lechner Loránd 1935-ös mecsetterve az Egyháztörténeti Szemle-ben

Európa legnagyobb mecsetje lehetne Gül Baba türbéje

43. Kismarty Lechner Loránd 1935-ös mecsetterve az Index honlapján

A Basil-féle budai mecset a Wagner-villa alapjain. Középen a türbe. (Fotó:basilbayati.com)

44. A Wagner-villa alapjait felhasználó Basil-féle budai mecset terve, Hadzi Abdul Karim Germanus Központ

45. Az Érdekes Újság címlapja a Wagner-villa látképével, 1913

46. Tihanyi Lajos: Kőbánya (Badacsony), 1918 magántulajdon

47. Tihanyi Lajos: Kőbánya (Badacsony) c. tájképének hátoldala a festő önarcképével

Tihanyi minden bizonnyal értesült a napisajtóban már az első világháború kitérése előtt is a Gül Baba türbóját övező kérdésekről, de hogy éppen a korabeli médiacunami tette annyira kíváncsivá, hogy felcaplasson a meredek Mecset utcán, és ott kapott-e ihletet tájképei elkészítésére, ma már nem tudhatjuk.

A másik megválaszolatlan kérdés a provenienciával kapcsolatos. A festő övre jegyzékében és a párdarabról készült fényképfelvétel hátoldalára is Dr Polgár L. neve került feltüntetésre tulajdonosként. A most előkerült festmény vakramáján egy elmosódott pecséten a „POLGÁR A.” név olvasható. Mindebből arra lehet következtetni, hogy az övre-jegyzék 200. tételeként feltüntetett képpel¹³ kell azonosnak lennie tárgyalt művünknek, és feltételezhetően a párdarabról készült fotó hátoldalára tévesen írta rá Polgár doktor nemzetközi formulának megfelelő fordított monogramját (*Collection. Dr. L.P. Bpest [sic!]*), azaz Tihanyi két évtized távlatából már rosszul emlékezett, és egyszerűen összekeverte a két hasonló festményt. Hacsak nem mindkét mű a Polgár család tulajdonában landolt, de erre igen kevés az esély. Egyelőre nem sikerült azonosítani Dr Polgár L. urat. Nagy valószínűséggel ügyvéd lehetett, hiszen tudjuk, hogy Tihanyinak több peres ügye is volt ekkoriban,¹⁴ de fivére, Ernő révén, aki

szintén ügyvéd volt, kapcsolatban állhatott számos kollégájával is. Ugyanakkor akár orvos is lehetett az egykori képtulajdonos, ugyanis a festő levelezéseiből az is kiderül, hogy baráti- és a gyűjtői körében is akadtak orvosok, pszichológusok stb. Tihanyinak azonban nem csupán ez a festménye került Polgárhoz, tehát a kapcsolat valóban szorosabb lehetett, ezért sem lenne mellékes megfejtani a kiletét. Éppen az elmúlt hetekben bukkant fel a Sotheby's kölni árverésén egy korai tájképe, mely nagy valószínűséggel azonos az autográf övre-jegyzék 184-es tételével, a Badacsonyban festett „Kőbánya” című festményével. Tihanyi a jelek szerint ezúttal is rosszul emlékezett a dátumra, ugyanis saját lajstromában 1917 szerepel, de a festményen '918-as évszám olvasható. A mű témája miatt azonban a legnagyobb valószínűséggel az egykor Polgár birtokában lévő művel azonosítható.

Évről-évre újabb és újabb meglepő adatok, korábban soha nem látott vagy régóta lappangó, esetleg csupán archív fotókról ismert művek kerülnek elő Tihanyitól, így e még meglehetősen jól feldolgozott életmű kapcsán is akadnak bőven meglepetések. Ilyen valóságos ünnepi alkalom és szép karácsonyi ajándék, hogy ez a korábban teljesen ismeretlen fantasztikus városkép előkerült, újabb utakat nyitva további kutatások felé.

BARKI GERGELY

¹³ „200. T-kép Margithid-al [sic!] Bp. (?) [a kérdőjel a dátumra vonatkozik] Dr Polgár Bpest”

¹⁴ Ezúton is köszönöm Molnos Péternek, hogy elküldte számomra Tihanyi 1916-ban a *8 órai újság* ellen indított sajtóperes ügyének teljes iratanyagát. Ld. még: Molnos Péter: A Nyolcak a bíróság előtt. *Enigma*, 18. 2011. no 69. 140-142.

